

მანანა ტაბიძე, მერაბ ნაჭყებია

ომისშემდგომი აფხაზეთის ენობრივი სიტუაციისა და ენობრივი კანონმდებლობის კომპლექსური დახასიათება

(1993-2012)

1993 წლის ომის შედეგად საქართველომ დაკარგა კონტროლი თავის მნიშვნელოვან ტერიტორიაზე - აფხაზეთზე, რამაც ტრაგიკულ მოვლენათა ჯაჭვი გადაჭიმა მთელ საქართველოზე.

აფხაზეთში განვითარებული სამხედრო კონფლიქტის სათანადო შეფასება ძალიან დიდი ხნით, თითქმის ორი ათეული წლით გაჭიანურდა, და დღემდე საყოველთაოდ აღიარებული და სამართლებრივად შეფასებული არც არის ამ ხანგრძლივი ომის დაწყების ჭეშმარიტი მიზეზები, საბაბი, მონაწილე მხარეების ვინაობა, იდეოლოგიური საფუძვლები, ეთნიკურ-პოლიტიკური და სამხედრო გარემოებები. საქართველოსთვის აფხაზეთის (და არა მარტო აფხაზეთის) წართმევის იდეოლოგიური საფუძვლების მზადების უაღრესად ხანგრძლივი და თანამიმდევრული პროცესი რუსეთმა ჯერ კიდევ მეცხრამეტე საუკუნეში ჩაიფიქრა და დიდი მოთმინებითა და პროფესიონალიზმით დაამუშავა მეოცე საუკუნის განმავლობაში. ამ სამზადისის ერთ-ერთი საკვანძო საკითხი ენობრივი კონფლიქტიც გახდა, რომელიც ჯერ უნდა მოაზრებულიყო, დაგეგმილიყო, სათანადო კონტექსტით შემოსილიყო და მერე - ეტაპობრივად განხორციელებულიყო; ამ საქმეში რუსეთის ყველა რეჟიმმა შეიტანა წვლილი და საქართველოში ქართველებთან მცხოვრებ აფხაზთა ძმობა თანდათან მტრობად გადააქცია, მოხერხდა აფხაზთა იდენტობის ნაწილობრივი მოშლა, აფხაზეთის მკვიდრი ქართული მოსახლეობის გამოდევნა საკუთარი მიწა-წყლიდან, აფხაზეთის მოსახლეობის დემოგრაფიული ბალანსის დარღვევა, ენობრივ-კულტურული სიტუაციის შეცვლა, ეკონომიკური განვითარების შეფერხება და ა.შ.

ამჯერად ჩვენს სოციოლნგვისტურ კვლევას არ ვიწყებთ მეტ-ნაკლებად შორეული წარსულიდან, ჩვენი მოხსენების ფარგლებში შევჩერდებით მხოლოდ ომისშემდგომი აფხაზეთის ენობრივი სიტუაციისა და აფხაზური ენის განვითარებისათვის „ახალ გარემოში“ შექმნილი პირობების ანალიზზე.

ამ ანალიზისთვის კი რამდენიმე საკითხი უნდა განვმარტოთ:

1) რუსეთისა და რუსული ორიენტაციის აფხაზთა მტკიცებით, ქართველები ავიწროებდნენ აფხაზურ ენას, აფხაზებს თავს ახვევდნენ ქართულ ენას;

მოგეხსენებათ, ყოველი ბრალდება ფაქტებით უნდა შემოწმდეს... ფაქტი პირველი: ომამდე აფხაზეთში (1970, 1979 და 1989 წლის აღწერების მონაცემებით) დედაენა იცოდა ყველა ეთნოსმა, მათ

შორის აფხაზთა 97,8 %-მა, მეორე ენად კი, 1989 წლის აღწერის დროს, რუსული იცოდა აფხაზთა 81, 5 %-მა, ხოლო ქართული - 1,6 %-მა; ისიც საინტერესოა, რომ 1970 წელს რუსული მეორე ენა იყო აფხაზთა 59,8 %-ისათვის, 1979 წელს - 74, 7%-ისათვის, ანუ მაჩვენებელი იზრდებოდა რუსულის, და არა ქართულის სასარგებლოდ; მაშ, სად ჩანს აქ ქართულით აფხაზურის შეზღუდვა?

2) ამავე იდეოლოგთა მტკიცებით ქართველები ზღუდავდნენ აფხაზური ენის ფუნქციონირებას სახელმწიფოებრივი ფორმატით გათვალისწინებულ ყველა სფეროში;

რა იგულისხმება სახელმწიფოებრივი ფუნქციონირების სფეროებში?

ენის სახელმწიფო ფუნქციონირება გულისხმობს მოცემული ენის სრულფასოვან მონაწილეობას სახელმწიფოს ოფიციალურ და სოციალურ-კულტურულ ცხოვრებაში. ენის რეგულირებადი ფუნქციებია: სახელმწიფოს მართვის, განათლების, მასობრივი კომუნიკაციების, საკანონმდებლო და სამართლებრივ საქმიანობაში მონაწილეობა. ენობრივი კანონმდებლობა არის ნაციონალურ-ენობრივი პოლიტიკისა და ენობრივი მშენებლობის კონცენტრირებული გამოხატვის იურიდიული ფორმა. აფხაზეთის თვითგამოცხადებულმა რესპუბლიკამ მიიღო კანონი ენის შესახებ. საინტერესოა, რომ ეს კანონი მიიღეს მხოლოდ 2007 წელს და არა მაშინვე, როდესაც ქართველთაგან დაცლილ ტერიტორიებზე აფხაზები იქ მოსახლე ან მოახალშენე სხვა ეთნოსებთან ერთად პირისპირ დარჩნენ.

ფუნქციონირებს თუ არა დღეს აფხაზური ენა სახელმწიფო ენის სტატუსის შესაბამისი სრულფასოვნებით? სწორედ ამ კითხვაზე პასუხს ეძღვნება წარმოდგენილი მოხსენება.

2007 წლის 14 ნოემბერს აფხაზეთის პარლამენტის დეპუტატებმა საბოლოო წაკითხვით მიიღეს რესპუბლიკა აფხაზეთის „ენის კანონი“, რომელიც ძალაში შევიდა გაზეთ „რესპუბლიკა აბხაზიას“ ფურცლებზე გამოქვეყნების მომენტიდან.

ჩვეულებრივ, ენობრივ პრაქტიკაში „ენის კანონის“ მიღებას ენობრივი სიტუაციის კრიზისულ მომენტებს უკავშირებენ; ანუ იქ, სადაც არ არის პრობლემები, ენის კანონიც არ არის საჭირო; მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი გარემოება: **ენის კანონი** დღის წესრიგში აყენებს პოლილინგვური საზოგადოების (არადა დღეს მსოფლიოში აღარ არსებობენ მონოლინგვური სახელმწიფოები) ენობრივი მოწყობის, ენობრივი წონასწორობის, სხვადასხვა ენობრივი ჯგუფის იდენტობის დაცულობისა და კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნების მხრივ გარანტიების საკითხებს. ანუ, ენის კანონის მიღება კი არ აწესრიგებს ლინგვოკულტურულ ატმოსფეროს, არამედ პირიქით, ისეთ პრობლემებსაც ააქტიურებს, რომელზეც საზოგადოებას აქამდე არც კი უფიქრია. ენის კანონს

სხვადასხვა ქვეყანა სხვადასხვაგვარად აყალიბებს, აფხაზეთის თვითგამოცხადებულ რესპუბლიკაშიც ამ კანონში ჩაიღო აფხაზეთა ყველა ენობრივი ამბიცია, რომლის მიხედვითაც აფხაზეთის ტერიტორიაზე აფხაზური არის ერთადერთი სახელმწიფო ენა, რომელიც თავის სახელმწიფოებრივ როლსა და ფუნქციონირების კონტექსტს შემდეგნაირად განსაზღვრავს: **აფხაზური ენა არის** აღზრდისა და სწავლების ენა; აფხაზეთის უმაღლესი სახელმწიფო სახელისუფლებო ორგანოების სამუშაო ენა, სახელმწიფოს სამართლებრივი აქტების გამოსაქვეყნებელი ენა, არჩევნებისა და რეფერენდუმების ჩატარების ენა, წარმოება-დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების სამუშაო ენა, ოფიციალური საქმისწარმოების ენა, ოფიციალური მიმოწერის ენა, სამართალწარმოების, სამართალდამცავი ორგანოებისა და სამხედრო უწყების ენა, სახელმწიფო ნოტარიალურ საქმისწარმოებაში, მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებში, მომსახურებისა და კომერციული საქმიანობის სფეროში, გეოგრაფიული სახელების, ტოპოგრაფიული აღნიშვნების, წარწერებისა და საგზაო მაჩვენებლების, დასახლებული პუნქტების სახელებისა და სახელთა გადარქმევის სფეროში გამოსაყენებელი ენა.

ცხადია, ეს კანონი, ორიოდვე სიტყვით მათაც იხსენიებს, ვინც თვითგამოცხადებული რესპუბლიკის - აფხაზეთის - მოქალაქეა და არ იცის აფხაზური; კანონის მიხედვით, მათ ეძლევათ უფლებების დაცვის გარანტია.

ვფიქრობთ, აფხაზური ენის განსაკუთრებული სტატუსი ორი თვალსაზრისით უნდა შეფასდეს:

- 1) რამდენად შეესაბამება ეს სტატუსი საქართველოს ამ ძირძველი კუთხის ისტორიას;
- 2) რამდენად ლოგიკურია ეს კანონი თანამედროვე აფხაზეთის მოსახლეობის რიცხოვნობისა და ენობრივი კომპეტენციის ფონზე.

	1989 წელს მოსახლეობის ბოლო საბჭოთა აღწერის მონაცემებით		აფხაზეთის მოსახლეობის 2003 წლის აღწერის მონაცემებით	
აფხაზეთის მცხოვრებლები სულ	525 061 კაცი		215 272 კაცი (1989 წლის მოსახლეობის 41%)	
ქართველები	239 872	45,6%	45 953	21,3%
აფხაზები	93 267	17,7%	94 606	44%
რუსები	74 913	14,3%	23 420	10,9%
სომხები	76 541	14,6%	44 870	20,8%
ბერძნები	14 664	2,8%	1486	1%-ზე ნაკლები

ენციკლოპედია ბრიტანიკა 2007 წლისათვის აფხაზეთის მოსახლეობის რაოდენობას 180 000 ადამიანით განსაზღვრავს, საერთაშორისო საკრიზისო ჯგუფი კი 2006 წლისათვის ამ ტერიტორიის მოსახლეობად 157 000-დან 190 000-მდე კაცს ვარაუდობს (ან 180 000-სა და 220 000-ს შორის).

ამ მონაცემებიდან ჩვენთვის საინტერესო რამდენიმეა: 1. 1989 წლის აღწერის მაჩვენებლებთან შედარებით ომისშემდგომი პერიოდის აფხაზეთში რაოდენობრივად იკლო ყველა ეთნოსმა (ქართველებმა 193 919 კაცით, რუსებმა - 51 493 კაცით, სომხებმა 31 871-ით), მხოლოდ აფხაზებმა მოიმატეს რაოდენობრივად; ცხადია, ეს ცხრილი ერთ-ერთია იმ უამრავი ტენდენციური ცხრილიდან, რომლებიც სადღეისოდ სხვადასხვა მიზნით ვრცელდება აფხაზეთში, მაგრამ ამ ტენდენციურ ცხრილსაც „უჭირს“ კრიტიკის გაძღობა: როგორ აფხაზთა აფხაზთა დემოგრაფიული აფეთქება, თუკი მათ ომის დროს ნამდვილად ისეთი ზარალი მიაღდათ, როგორსაც თავად აღწერენ?

2. აფხაზებს, მიუხედავად ამგვარი დემოგრაფიული სიტუაციისა, მაინც ვერ მიუღწევიათ საერთო მოსახლეობის ნახევარ ოდენობამდე, ეს კი საეჭვოს ხდის მათ მიერ მიღებული **ენის კანონის** სამართლიანობას: როგორ შეიძლება გარანტირებული იყოს ენობრივი უფლებების დაცვა ყველა აფხაზეთელისთვის ისეთ ვითარებაში, როგორშიც აფხაზურის არმცოდნეებს აფხაზურენოვანი საზოგადოებრივი გარემოცვაც კი არ ექნებათ (განსაკუთრებით, ქალაქებში, ან არააფხაზებით დასახლებულ რეგიონებში). 3. კანონის მიღებით მოგვარდა თუ არა აფხაზურის სახელმწიფო ენად ფუნქციონირების საკითხი მოსახლეობის ეთნიკური და ენობრივი მრავალფეროვნების ფონზე?

ამ ბოლო კითხვას უპასუხებს თავად ენობრივი სიტუაცია აფხაზეთში:

ა) რუსულმა ენამ აფხაზეთში განსაკუთრებული სტატუსი მიიღო უკვე 14 ნოემბერს, ანუ აფხაზეთის უზენაესი საბჭოს მიერ „ენის კანონის“ მიღებისთანავე; ეს ფაქტი კანონში შემდეგნაირადაა დაფიქსირებული: აფხაზეთის სახელმწიფო ენა არის აფხაზური, ხოლო **რუსული აფხაზურთან ერთად აღიარებულია სახელმწიფო და სხვა დაწესებულებათა ენად**. ანუ აფხაზებმა პირველივე ბრძოლა დათმეს და რუსულს ფუნქციონირების სივრცე გაუნაწილეს.

ბ) ყველა ეთნიკური ჯგუფი, რომელიც აფხაზეთში ცხოვრობს, გამოხატავს თავის უკმაყოფილებას აფხაზური ენის ფუნქციონირების შესაძლო გაძლიერების პერსპექტივასთან დაკავშირებით; განსაკუთრებით აქტიურობენ რუსები და სომხები. მაგალითისთვის ერთ მსჯელობას დავასახელებთ: „თუ ფიქრობდით, რომ რუსული სახელმწიფო ენაა აფხაზეთში, ფრიად შემცდარხართ; თუმცა აფხაზეთის თითქმის ყველა მოსახლეს რუსეთის პასპორტი აქვს და, არსებითად, ყველა მათგანი რუსეთის მოქალაქეა, მაინც აფხაზეთის

სახელმწიფო ენად აფხაზური მიიღეს... ხოლო 2015 წლისათვის რუსული მთლიანად გაძევებული იქნება აფხაზეთიდან. ცხადია, რუსულის გაძევებისა“ არავის სჯერა, მაგრამ ის, რომ ამაზე დისკუსია არ ცხრება, ფაქტია. რუსულისა და სომხურის დაცვაზე მსჯელობენ სომხებიც, რომელთა ინტერესი აფხაზეთის მიწა-წყლისადმი საყოველთაოდაა ცნობილი.

გ) აფხაზური ენის ფუნქციონირების გაფართოებას ხელს უშლის ეკონომიკური ფაქტორიც; როგორც აფხაზთა ოპონენტები მიუთითებენ (და მომხრეებიც აღიარებენ) ისეთი უტოპიური პროგრამის განვითარებას, როგორცაა არააფხაზურენოვანი მოსახლეობის აფხაზურად განსწავლა, უდიდეს ძალისხმევას მოითხოვს, შრომის გარდა ეს ძვირადღირებული საქმეა (უნდა მომზადდნენ აფხაზურენოვანი მასწავლებელთა კადრები ყველა საგანმანათლებლო დონისათვის, მთარგმნელები, კანონშემოქმედნი, დასამუშავებელია დარგობრივი ტერმინოლოგია, საჭიროა საგამომცემლო სისტემის ამოქმედება, ენის კურსების ორგანიზება, სახელმძღვანელოები აფხაზურ ენაზე და სხვ.), ამ თანხების მოძიება კი რთულია.

დ) „კანონმა ენის შესახებ“ 2010 წელს აფხაზეთის პარლამენტის რამდენიმე სხდომაზე გაიღვია, როდესაც სპიკერი და ვიცესპიკერი შეეცადნენ აფხაზურად საუბარს. თუმცა აფხაზური ენის დღევანდელი მდგომარეობა არაფრით სჯობს, თუ არ ჩამორჩება ამ ენის ე.წ. ქართულ პერიოდს, რომელსაც ასე დაყენებით ებრძოდა და ებრძვის თვითგამოცხადებული რესპუბლიკის პრორუსული ხელისუფლება;

ე) აფხაზები აფხაზური ენის დღევანდელ კრიზისს ძველი ინერციით ისევ ქართველებს აბრალებენ, თუმცა უკვე 18 წელია უქართველებოდ ცხოვრობენ და ვითარება ვერ გააუმჯობესეს: იური კვიციანიას ანალიტიკურ სტატიაში, რომელიც მან 2011 წლის 24 ოქტომბერს გამოაქვეყნა, აღნიშნულია, რომ აფხაზური, იუნესკოს მიერ ოფიციალურად გამოცხადებული საფრთხის ქვეშ მყოფ ენად, ამ მდგომარეობაში აღმოჩნდა ერთი მხრივ მუჰაჯირობის, მეორე მხრივ კი, ბერიასდროინდელი ღონისძიების - აფხაზური სკოლების ქართულ ენაზე გადაყვანის შედეგად. მცირე კომენტარი ამ რეპლიკის გამოც უნდა ვაკეთდეს: 1) მართლაც მუჰაჯირობამ აფხაზურ ეთნოსსაც და ენასაც დიდი ზიანი მიაყენა, თუმცა მუჰაჯირობმა თურქეთშიც და სხვაგანაც (მაგ., აჭარაში მცხოვრები აფხაზები) დღემდე შეინარჩუნეს აფხაზური; 2) ბერიას ღონისძიება“ აფხაზური ენის ქართულ ენაზე გადაყვანის შესახებ სრულიად ხანმოკლე პერიოდს მოიცავს, რეფორმა გატარდა 1945 წელს (თუმცა ჯერ კიდევ 1937- 38 წლებში ცდილობდა კრემლი ამ ღონისძიების გატარებას, და იმ მომენტისათვის მოხერხდა კრემლის აქციის შეჩერება), 1947 წელს მას საპროტესტო წერილები მოჰყვა და ბოლოს უკვე 1954 წ. სახელდახელოდ შეიცვალა აფხაზური ანბანი და ის გადაყვანილ იქნა „კირილიცაზე“ „აღადგინეს“ ე.წ. „აფხაზური

სკოლები“, რაც იმაში გამოიხატა, რომ აფხაზურად სწავლება შემოიღეს მხოლოდ დაწყებით კლასებში, ხოლო V-X კლასებში სწავლება გადაიყვანეს რუსულ ენაზე. ყოველივე ეს, როგორც სავსებით სამართლიანად მიუთითებს გ. ლეჟავა, „**чётко обозначили возврат к прежней тенденции создания условий для обрусения абхазского населения и пресечения попыток их огрузинивания**“. ი. კვიციანიას ლოგიკით, აფხაზური ენა 7 წელიწადში მსოფლიოს ენათა „წითელ წიგნში“ აღმოჩენილა.

ვ) თანამედროვე აფხაზეთის ენობრივი სიტუაცია აფხაზური ენის მწვავე კრიზისზე მიუთითებს. ისევ კვიციანიას დასახელებულ სტატიას მივუბრუნდებით, რადგან ამ სტატიაში მიუკერძოებლად და დახასიათებული აფხაზური ენის თანამედროვე მდგომარეობა და ენობრივი სიტუაცია აფხაზეთში. მართალია, ეს ავტორი ქართველების მიმართ ასეთივე მიუკერძოებლობას ვერ დაიჩემებს, მაგრამ მისი გულისტკივილი აფხაზური ენის ბედზე იმდენად გადამდებია, რომ ჩვენ მის **ანტიქართულ გამოთქმებს** ამ შემთხვევაში უკომენტაროდაც კი დავტოვებთ. აი, რას წერს ი.კვიციანა: იმედი, რომ სიტუაციის გამოსწორება დემოგრაფიულ ვითარებას შეუძლია, ვფიქრობ, მცდარია, თურქეთში ხომ აფხაზობა ნახევარ მლიონს აჭარბებს, მაგრამ იქ მდგომარეობა უარესადაა, რადგან ახალგაზრდობა კატასტროფულად კარგავს თავის მშობლიურ ენას... დემოგრაფიული პრობლემაც ნაკლებად რთული საკითხი როდია. ეს პრობლემა უნდა გადაიჭრას; რაც მალე, მით უკეთესია, მაგრამ გვახსოვდეს იმ ანდაზასავით არ მოგვივიდეს: „სანამ ბალახი გაიზრდება, ცხენი მოკვდებაო!“ ეს იმაზე მიუთითებს, რომ მხოლოდ სახელმწიფოებრივ დონეზე უნდა გადაიჭრას ენის განვითარების საკითხები, და ისიც სახელმწიფო ორგანოებისა და ადმინისტრაციის ხელმძღვანელთა (ადგილობრივიდან პრეზიდენტამდე) ფიზიკური მეთვალყურეობის ქვეშ. საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ აფხაზები ქალაქებში, და არცთუ იშვიათად სოფლებშიც ერთმანეთში არამშობლიურ ენაზე ურთიერთობენ. მშობლები ფულს იხდიან, რომ სხვა ენა ასწავლონ შვილს, რომელმაც საკუთარი მშობლიური ენა არ იცის - ეს ნონსენსია, აი, რა არის სინამდვილეში სრული სიბნელე. არასოდეს არავინ არ შეიძლება ჩაითვალოს თავისი ერის შვილად, თუკი მან არ იცის ან არ ესწრაფვის მშობლიური ენის ცოდნას. ჩვენ გარშემო მრავალი მაგალითი გვაქვს მშობლიური ენის სიყვარულისა — ესენი არიან სომხები, **ქართველები, მეგრელები** და ბევრი სხვა, ვისი ბავშვებიც ჩვილობიდან იწყებენ დედაენაზე ლაპარაკს და მხოლოდ მერე სწავლობენ სხვა ენებს. ჩვენ კი ზუსტად პირიქითა გვაქვს. ეს რა, მათხოვრული თვითშეგნებაა, თუ რა? თუ ჩვენ ადრე საბჭოთა დროში, **ქართული კოლონიზაციის დროს**, აფხაზთა და მათი ენის მდგომარეობას სამართლიანად ვხსნიდით **აფხაზი მოსახლეობის ქართველიზაციითა და**

აფხაზეთისათვის მათი ენის გამოყენების აკრძალვით, მაშინ ვინ გვიშლის დღეს, როდესაც პრაქტიკულად ჩვენ ვცხოვრობთ თავისუფალ ქვეყანაში, როდესაც ქვეყნის მმართველობაში: აღმასრულებელ, საკანონმდებლო და სასამართლოს ძალაუფლებაში მხოლოდ აფხაზები არიან? ნუთუ მართლა არ გვესმის სიტუაციის ფორს-მაჟორულობა? გაიგეთ, დედაენის ბედი დამოკიდებულია დროზე, რომელიც ფაქტობრივად არ დაგვრჩა. ამ საკითხის გადაწყვეტის შემდგომი გაჭიანურება - ეს ენის სიკვდილია. შევძლებთ კი ჩვენ აფხაზები გლობალიზაციად სახელდებული იმ მტრის დამარცხებას, რომელსაც არც სახე აქვს, არც სუნი, არც ფორმა. გლობალიზაცია კოსმიური სისწრაფით გვიახლოვდება. პრობლემა ჩვენშია. საკუთარ თავზე გამარჯვება - ნიშნავს გმირობის ჩადენას მშობლიური ენის, მშობლიური კულტურისათვის. აი, უკვე ხუთ წელზე მეტია, რაც აფხაზეთის პარლამენტს არ შეუძლია მიიღოს კანონი სახელმწიფო ენის შესახებ. თქვით, განა ეს დანაშაული არ არის? მაგალითად: ვინ უშლის ხელს ქალაქებისა და რაიონების ხელმძღვანელობას, თვალყური ადევნოს მალაზიების, დაწესებულებების, საწარმოების ყველანაირი აბრების გაფორმებას? ახალ ათონში ყოფნისას ვნახე, რომ ყველა საწარმოსა და დაწესებულების წარწერები მხოლოდ რუსულადაა. დამსვენებლები რუსეთიდან კითხულობენ: „განა ჩვენ აფხაზეთში არა ვართ, რა აფხაზებს საკუთარი დამწერლობა არა აქვთ?“ საწყენია! (ი.კვიციანი).

და ბოლოს, თავისთავად ის ფაქტი, რომ ეთნოსი თავის შიგნით განიცდის სტრესს ან ჰარმონიას, ხშირად არის განსაზღვრული ამ კოლექტივზე „გარედან“ მოქმედი ფაქტორებით. ეთნოსური კოლექტივები დამოკიდებულნი არიან ერთმანეთზე. აქ ორი მომენტი: „ვრცელი საზოგადოება“ და „საზოგადოება სივრცეში“. გასათვალისწინებელია ეთნოსის საზღვართა ცნებაში ენის ბუნებრივი მონაცემების, შესაძლებლობებისა და ფუნქციების შესაბამისობის საკითხიც. ეთნოსის ცვალებადობა ეთნოსის საყოფაცხოვრებო კონტექსტის ცვალებადობასაც გულისხმობს. ამ კონტექსტში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ენის როლი. როდესაც აფხაზეთის მიწაზე ენობრივი ეკოლოგიური ბალანსი დაირღვა, ეს რღვევა უარყოფითად აისახა არა მხოლოდ ომის შედეგად აფხაზეთიდან გასულ (დევნილ) მოსახლეობაზე, არამედ იმათზეც, ვინც შინ დარჩა, მაგრამ ვისთვისაც დარღვეული ეკოლოგიური ატმოსფერო ჯანსაღი სულიერი საზრდოს მიწოდების წყაროს არ წარმოადგენს. როდესაც მინავლდება ყოველდღიურობისათვის ტონუსისმიმცემი მრისხანება, დაისადგურებს დეპრესია, რომლის ნიშნებიც უკვე სახეზეა - 1993 წელს გარეშეთა მიერ ინსპირირებულ ძმათამკვლელ ომში ნაომარ აფხაზებს აქვთ კანონი, რომლის ამოქმედებას 1997 წლიდან ლამობენ, მაგრამ იგი სრულიად უსარგებლო ჩანს დღევანდელი აფხაზობისათვის, რომელიც 2012 წელს დამოუკიდებლობის ილუზორული კონსტიტუციითა და რუსული პასპორტებით ხვდება..

Manana Tabidze, Merab Nachkebia

**Complex Analysis of Linguistic Situation and Linguistic Legislation
of Post-war Abkhazia (1993-2012)**

Generally, passing ‘linguistic law’ is connected with critical moments of linguistic situation; correspondingly, in case of absence of these problems, there is no need of the linguistic law; linguistic law poses the need of existence of polylingual society (it should be noted that nowadays there are no more monolingual states in the world), maintenance of linguistic policy, balance and safety of linguistic identity and cultural individuality of several linguistic groups. Each country has its own way of formulating the linguistic law. All linguistic ambitions were put into the linguistic law of the self-declared Republic of Abkhazia. According to this very law, Abkhazian language is the only state language on the Abkhazian ‘territory’, though Abkhazian did not perform this function not even a single day during the period of discussions concerning the law in 1993-2012.

The article analyses the linguistic situation of the last decade in Abkhazia and the reasons that prevented the application of the abovementioned linguistic law.